

17

POMEN GLASBENE REVIJE *NOVI AKORDI*

Simona Moličnik

17.1 UVOD

V času, ko se je prestolnica avstro-ogrske monarhije kopala v bogastvu raznolikega kulturnega, umetniškega in znanstvenega dogajanja – dekadenca, secesija, moderna, so začela tudi druga mesta znotraj velike države razvijati iz »lastne duhovne moči in tradicije svoj lastni obraz in prihodnost«. Ljubljana, tedaj v monarhični perspektivi »idilična vasica na samem robu mestnega ozemlja«,¹ ni bila nikakršna izjema. Tudi tu se je vztrajno klesala podoba samobitne umetnosti in kulture. Slovenska glasbena umetnost je proti koncu 19. stoletja dosegla tisto razvojno stopnjo, ko se je »bila otresla nekaterih utilitarnostičnih podstati«. Čitalniško izročilo se je počasi, toda vztrajno nadgrajevalo z zavedanjem o nekaterih osnovnih vprašanjih slovenskega glasbenega življenja: o nujnosti poklicne usposobljenosti glasbenikov in potrebi strokovne razgledanosti ustvarjalcev, poustvarjalcev, pedagogov, o pomenu izvirne nacionalne glasbe ter strokovne kritike. Problem tako imenovanega zamudništva v dohajanju glasbenih tokov zunaj naših etničnih meja so začutili nekateri posamezniki, predvsem tisti, ki so znali presoditi posledice nezadostno razvitega glasbenega življenja v nacionalni kulturi. Dobesedno za »krmilo je poprijel« Gojmir Krek (1875–1942), močna osebnost, ki je vedela, kaj hoče. Njegove odlike – osebnostna drža, védenje o glasbi, literarni dar, podprt s temeljito premišljenim načrtom, trdna in jasna uredniška načela – so botrovale nastanku revije *Novi akordi*. To je bila sistematično urejevana glasbena revija, ki se je po

učinku, doslednosti in strokovnosti v tistem času najgloblje vtisnila v dogajanje na domačih tleh.

Zgledi drugih evropskih narodov so opozarjali na vrzel, ki je na Slovenskem zijala na področju glasbene publicistike, še posebej po razmeroma kratkotrajnem izhajanju *Glasbene zore*.² Prav to je spodbudilo Gojmira Kreka, ki je bil tedaj že izoblikovana glasbena osebnost, sicer pa doktor prava s službo sodnega uradnika v Ljubljani.³ Med študijem v Gradcu je spoznal živahno graško glasbeno življenje ter se razgledal po tuji periodiki in publicistiki.⁴ Načrtno je izpopolnjeval svoje glasbeno znanje in se poglobljal v strokovne probleme, kar je močno vplivalo na njegovo samozavest. Dokaj pestro glasbeno življenje štajerskega središča mu je približalo tudi dela drugih narodov, osebna radovednost, zagnanost in spoznavanje drugih umetniških zvrsti pa so bistrile njegove ideje in nazor o umetnosti.⁵ S tem si je sistematično gradil samosvoje stališče o smislu in namenu glasbene publicistike, predvsem pa o razsodni strokovni kritiki kot temelju vrednotenja glasbene kulture, v času, ko je bila tiskana beseda pravzaprav edini javni medij. Krek se je temeljito pripravljal, preden se je odločil za izdajanje svoje revije. Ker se je zavedal, da sam ne bo zmožl opraviti vsega dela, se je oprl na somišljenike v boju zoper domačijske čitalniške razvade ter strankarska nasprotja, ki so občutno spodkopavala samobitni razvoj slovenske glasbe. Moč njegove volje je bila tista, ki je uresničila Gerbičeve upe, da »morda vendarle še pride čas, ko tudi za našo domačo glasbeno umetnost 'vremena bodo Kranjcem se zjasnile, jim milši zvezde kakor zdaj sijale!'«. ⁶ V Krekovi notranjosti se je rojevala misel o »glasbenem zborniku s skladbami boljše fakture«. ⁷ In da bi življenje mlade bilke ne uničila denarna krhkost, kot je bila Gerbičevo *Zoro*, je za uresničitev zamisli pridobil založnika, ki je brez pripomb sprejel Krekov načrt. To je bil Lavoslav Schwentner (1865–1952), dotlej že poznan kot človek z nazori v prid mladi, izvirni domači literaturi – tako književni kot glasbeni. ⁸ Skupaj sta v začetku leta 1901 osnovala »podjetje« za izdajanje nove glasbene revije. Krek se je sam odločil za posrečen naslov s poudarkom temeljnega vsebinskega vodila: *Novi akordi, zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo*. Revija je bila že v začetku čvrsto postavljena z glasbenega in založniško-finančnega vidika ter zaradi urednikovega pravnega znanja odporna zoper škodljive zajedavce, ki jih ni manjkalo. Uspešno je izhajala kot dvomesečnik do leta 1914, ko jo je pokopala vojna. Urednik se je dvakrat preselil (najprej v Leipzig, potem na Dunaj) in

SLIKA 17.1 Gojmir Krek (dlib).

SLIKA 17.2 Lavoslav Schwentner
Foto Avgust Berthold (dlib).

menjal pravne službene dolžnosti,⁹ vendar to na potek dela in strokovno raven revije ni vplivalo, ravno nasprotno. Distanca do Ljubljane je koristila, saj je urednik laže ohranjal absolutno avtoriteto in zunajstrankarska stališča. Leta 1910 so *Novi akordi* dobili knjižno prilogo. Z njo je Krek svoj glasbeni nazor podkrepil še s pisano besedo, odprl pa je tudi prostor glasbeni polemiki. Pridobil je

nekaj stalnih sodelavcev, med njimi sta se z najbolj tehtnimi prispevki uveljavila Anton Lajovic (1878–1960) in Emil Adamič (1877–1936). Leto pozneje (1911) si je Krek omislil še nekoliko spremenjeno likovno opremo revije. Zaupal jo je enemu od »novoakordovcev« – Saši Šantlu (1883–1945), ki mu je sicer likovna umetnost bolj ležala kakor glasbena. Prvi zvezek desetega letnika je že imel novo podobo z risbami v duhu secesije.

Krekovo delo je do današnjega dne ohranilo sloves izvrstno urejane glasbene revije, ki je pozorno spremljala vse oblike domačega dela. Že zgodaj je postala pokazatelj umetniške vrednosti. Merila vrednotenja se niso spreminjala, odločilna je bila kakovost dela. Gojmir Krek je po pravici veljal za strogega, resnicoljubnega glasbenega kritika, zato so *Novi akordi* zrcalili najboljše, kar je slovenska glasba ustvarjala in dosegla do razpada avstro–ogrske monarhije. Obdobje njihovega izhajanja (1901–1915)¹⁰ pa je postalo zaokroženo razvojno obdobje in pomembno dejanje v zgodovini slovenske glasbe.

Dokaj jasen vpogled v sam potek uredniškega in založniškega delovanja revije kaže ohranjen arhiv z notnimi rokopisi ter uredniško korespondenco.¹¹ V posameznih letnikih revije zaznamo velik vsebinski ter idejni razmah, ki sta bila ključnega pomena za razvoj slovenske umetne glasbe v prvih petnajstih letih 20. stoletja.¹² Glede na to gradivo obravnavam v dveh sklopih. Prvi zajema osem letnikov revije (1901–1909), ki še niso vsebovali literarnega dela, drugi sega od devetega do trinajstega letnika, ki jim je dodana značilna, v današnjih očeh skoraj legendarna »pisana beseda« v obliki knjižne priloge.

17.2 NOVI AKORDI OD I. DO VII. LETNIKA (1901–1909)

Začelo se je ob veliki noči, aprila 1901, kar dokazujeta natisnjena okrožnica in seznam povabljenih oseb,¹³ ki vsebuje imena, priimke ter naslove dvainpetdesetih ljudi iz raznih krajev in različnih poklicev, tudi študentov. Krek se je torej obrnil na vse tiste naslovnike, za katere je menil, da imajo v rokopisu kompozicije, primerne za objavo v prihodnji glasbeni reviji. V imenu uredništva je razposlal okrožnico vsepovsod, v zakotne domače kraje (denimo v Bukovje, Cerkno, Šentviško goro) in v večja mesta monarhije (Dunaj, Gradec, Praga, Zagreb), saj mu je bilo, kot je poudaril Gabrijelu Bevku (1881–1950), »na tem ležeče, da se

objavijo v I. številki kolikor mogoče kompozicije različnih in posebej tudi še manj znanih skladateljev.«¹⁴ Na siceršnjo dejavnost vabljenih oseb se ni oziral; v tistem trenutku mu je bilo pomembno le slovensko oz. slovansko nacionalno poreklo. Vabljenim je predstavil smoter prihodnje revije in način izhajanja – šestkrat na leto po šestnajst tiskanih strani. Zamišljeno je bilo, da naj bi v vsakem zvezku objavil skladbe različnih kompozicijskih zvrsti.

Mnogi povabljeni so z navdušenjem sprejeli Krekovo idejo in bili pripravljeni sodelovati brez posebnih pripomb. Tako se je že ob začetku zbralo precej glasbenikov, ki so bili idejno in kompozicijsko različno profilirani: Benjamin Ipavec (1829–1908), Ignacij Hladnik (1865–1932), Risto Savin (pravo ime Fride-rik Širca, 1859–1948), Danilo Fajgelj (1840–1908), Anton Schwab (1868–1938), Fran Ferjančič (1867–1943), Anton Lajovic, Gustav Ipavec (1831–1908), Karel Javoršek, Gabrijel Bevk, Fran Jordan, Karel Hoffmeister (1868–1952) ter Ivan pl. Zajc (1832–1914). Nekateri so poslali po eno, drugi po več skladb, s pismom ali brez. V uredništvu se je tako do junija 1901 nabralo več kot šestdeset raznovrstnih skladb. Ipavčeva *Poloneza* za klavir je prispela najprej.

Tolikšen ustvarjalni odziv je zagotovo potrjeval potrebo po glasbenem zborniku in je zato Kreka spodbudil k nadaljnjemu delu. Skladb je bilo dovolj in začelo se je izbiranje – druga osnovna in hkrati najpomembnejša oblika urednikovega dela. Na kompozicije je vtisnil žig z datumom sprejema in datumom, ko je bil skladbo izbral, uredil, vrnil pa je dela, ki niso bila v skladu z njegovim uredniškim vodilom. Tako je, za zgled, Ignaciju Hladniku z obžalovanjem vrnil »lepe kompozicije«, češ da so bile že natisnjene¹⁵ ter prav tako Franu Jordanu in Gabrijelu Bevku, ker kakovost njunih skladb ni odgovarjala.¹⁶ Šlo je za slabše poskuse diletantskega spoprijemanja s kompozicijskim stavkom. Na ta način je urednik nedvoumno nakazal, kakšno kakovost skladb si je zamislil v svoji reviji.

Mesec dni pred izidom so trajala intenzivna reklamno-propagandna opozorila v *Slovenski knjigarni*,¹⁷ posebni prilogi *Ljubljanskega zvona*. Avtor udarnega besedila, za katerim je uradno stalo »založništvo«, je bil prav gotovo Gojmir Krek. V tistem delu, ki govori o vsebini in pomenu revije, je javnost obvestil, da bo 1. julija 1901 izšla prva številka novega »glasbenega lista«. Revija naj bi po njegovih pričakovanjih skladateljem, predvsem slovenskim, ponujala stalno objavlanje, poustvarjalcem pa razširjala repertoar z bogatejšo izbiro domače literature, kar bi doseglo tudi širšo glasbeno ozaveščenost občinstva. Poudaril

je, da »takega lista, ki bi neodvisno od različnih umetniških in političnih struj zasledoval omenjeni smoter, Slovenci sedaj nimamo.« Izpostavil je »moderno naziranje« ter ga dopolnil z geslom: »Naprej!«. Osrednje vodilo je bilo zapisano z mastnim tiskom: »S tem glavnim geslom pred očmi, prinašali bodo 'Novi akordi' najrazličnejše skladbe, ki pomenijo res napredek v slovenski glasbeni literaturi, in na podlagi katerih bode občinstvu mogoče izobraziti se v muzikalnem oziru.«

Resnična želja uredništva je bila tudi zunajstrankarstvo, saj »naj bi se pod praporom 'Novih akordov' našli vsi komponisti, bodisi katere koli umetniške struje.« Ker je bila slovenska glasbena javnost prepuščena pri razumevanju in vrednotenju le sama sebi, naj bi revija objavljala tudi muzikalno kakovostne »kompozicije bolj lahkega žanra«. Slednjič je Krek še povedal, da je povabil vse slovenske ustvarjalce, pa tudi češke in hrvaške, in da so skoraj vsi z veseljem sprejeli ponudbo za sodelovanje. Skladatelji naj bi z umetniškim gradivom revijo omogočali, naročniki pa prispevali k denarni trdnosti.

Na policah Schwentnerjeve knjigarne se je 1. julija 1901 res pojavila zelena naslovnica z velikim rjavim napisom »NOVI AKORDI. ZBORNİK ZA VOKALNO IN INSTRUMENTALNO GLASBO. UREJUJE DR. GOJMIR KREK«. Na dnu platnice je bil kolofon, ki je objavljajl način izhajanja, ceno, založbo ter naslova uredništva in uprave. Sredina naslovnice je prinašala z vinjetami okrašeno navedbo vsebine, in sicer avtorjevo ime, priimek, kraj bivanja, naslov dela in zasedbo. Čisto ob spodnjem robu platnice je še stalo: »Izhaja 6 krat na leto, 1. vsakega drugega meseca. Cena za leto 8 K, za pol leta 4 K in 50 H, posamezni zvezki po 2 kroni. Založništvo L. Schwentner v Ljubljani. Uredništvo Gosposka ul. št 10. Upravništvo Dvorski trg št. 3.« V prvi številki *Novih akordov* je bilo objavljenih enajst skladb, več kot polovica slovenskih. Zvezek je stal toliko kot najcenejša Cankarjeva knjiga in nekoliko manj kot pol kilograma kave, celoletna naročnina pa je znašala približno toliko kot par boljših čevljev.¹⁸

Krek si je bil zamislil objavo pisanega kompozicijskega cvetnika. Povsem načrtno in brez manjvrednostnih zadržkov je gradil na šibki umetniški dediščini, ki pa je bila prepojena z nacionalnim duhom. Upošteval je, da so za večino slovenske javnosti še vedno privlačne čitalniške oblike prepevanja na veselicah ter da so pevska društva in posamezni ljubiteljski pevci najbolj aktiven del tedanjega glasbenega življenja. Z *Novimi akordi* jim je ponudil številne izvirne skladbe, ki so se vendarle precej razlikovale med seboj po reproduktivni zahtevnosti. V

NOVI AKORDI

ZBORNIK ZA VOKALNO IN
INSTRUMENTALNO GLASBO

UREJUJE
DR. GOJMIR KREK

VSEBINA

1. Dr. Benjamin Ipavec (Gradec), „Poloneza“ za klavir.	6. Dr. Anton Schwab (Celje), „Moji devojčici“ serenadica za mešan zbor.
2. Fran Ferjančič (Ljubljana), „Oj slovenska zemljica“ za moški zbor.	7. Karel Hoffmeister (Praga), „Ločitev“ dvospev s klavirjem.
3. Ivan pl. Zajc (Zagreb), „Seljanko, dušo draga“, pesem za tenor ali sopran s klavirjem.	8. Josip Procházka (Ljubljana), „Nokturno“ za gosli in klavir.
4. Risto Savin (Praga), „Sarabande“ za klavir.	9. Lavoslav Pahor (Ljubljana), „En starček je živel“ za bariton, moški zbor in klavir.
5. Emil Komel (Gorica), „Fugirana predigra“ za orglje.	10. Dr. Gojmir Krek (Ljubljana), „Slovanski capriccio“ za klavir.
11. Josip Procházka (Ljubljana), „Kaj bi te vprašal“ za srednji glas in klavir.	

1. JULIJA 1901.

ŠT. 1.

JŽHAJA 6 KRAT NA LETO
1. VSAKEGA DRUGEGA MESECA

GENA ZA LETO 8 K. ZA ½ LETA 4 K 50 H.
POSAMEZNI ZVEZKI PO 2 KRONI

Založništvo
L. SCHWENTNER
LJUBLJANA

UREDNIŠTVO
Bošpodske ul. št. 10.

UPRAVNIŠTVO
Dvorski trg št. 3

Verfasser Jos. Ederle & Co. in Dunaj, etc.

SLIKA 17.3 *Novi akordi I/1901, št. 1 (1. julij 1901), ovoj (dlib).*

osmih letih je bilo v reviji objavljenih 48 skladb za mešane, 50 za moške in 7 za ženske zборе. Največ jih je prispeval Emil Adamič (16 mešanih, 1 moški, 1 ženski zbor). K utrjevanju nacionalne samobitnosti so izrazito prispevali tudi objavljeni samospevi, dueti, terceti in četverospevi. V navadi je bilo, da se je tovrsten repertoar prepeval po domovih in na manjših veselicah, Krekova temeljna misel pa je bila, da bo vplival na umetniško vrednost repertoarja. *Novi akordi* so zato v prvem obdobju objavili 70 samospevov (med njimi enega za glas in orgle), 6 duetov ter 7 četverospcev. Urednik je zavestno skrbel, da objavljene skladbe »ne zahtevajo od pevcev preobsežnih glasov[nih razponov] in visoko izobražene [kultivirane] vokalne tehnike«,¹⁹ neizprosno pa je vztrajal pri kompozicijsko-tehnični neoporečnosti. Po številu objav samospevov je prednjačil Emil Adamič.

Krek se je dobro zavedal, da v slovenski tvornosti manjka inštrumentalnih skladb. Po najboljših močeh je skušal spodbuditi ustvarjanje klavirske, orgelske in violinske glasbe: »Novi akordi bodo [...] dajali priliko skladateljem in občinstvu napredovati v klavirski tehniki.«²⁰ Vendar o tej zvrsti in sploh v komorni glasbi ni imel možnosti velikega izbiranja. Kljub temu mu je uspelo zbrati 94 klavirskih skladb (med njimi dve za klavir štiriročno, eno za harmonij in klavir), 6 za violino in klavir ter 7 za orgle ali harmonij. Po številu objav je spet izstopal Emil Adamič (14).

Novi akordi so se ozirali tudi na ljubitelje plesa, na tiste naročnike, »katerim je Terpsihori posvečena glasba posebno na srcu.«²¹ Krek je torej objavil tudi klavirske valčke, polke, koračnice in druge skladbe za ples, ki naj bi se izvajale »pri raznih veselicah domačih društev.«²² Njegov izbor je narekovala izključno umetniška plat in nič zunaj tega.

Med komornimi skladbami zasledimo v prvih osmih letnikih *Novih akordov* tri za violino in klavir Josefa Procházke, dve deli Emila Adamiča in eno Krekovo.

Emil Adamič je dosegel najvišje število objav, vendar Krek ni sprejel vsega in mu je marsikaj vrnil z napotki za »popravo«. Kljub temu je bil napisal dovolj takega, kar ga je dvignilo nad povprečje. To so bile skladbe brez inštrumentalne spremljave, namenjene mešanim, moškim ali ženskim glasovom, torej pesmi, ki jih omejujejo zahteve »navadnega« zborovskega stavka. Adamič je več pozornosti posvečal melodiji, ki mu je bila najpomembnejša kompozicijska prvina, bistvena za glasbeni izraz. Posebnost njegovega snovanja je bila, da je spretno izpeljeval melodično misel skozi velik ambitus ter v enem zamahu ustvarjal dolge,

zaokrožene melodične tokove. Melodije je navadno razvijal svobodno, včasih tudi z velikimi intervalnimi postopi, izostrenimi s kar presenetljivimi kromatičnimi toni, ki so bili po okusu tedanjega časa, denimo na začetku moškega zbora *Zapuščena* na besedilo Franceta Prešerna ali ob prvem kadenčnem sklepu moškega zbora *Zlata doba* na besedilo Frana Levstika.²³

Očitno je tudi premišljeno izbiranje tonalitete, ki ji »okusno« prilagaja harmonsko tuje tone in z njimi učinkovito barva melodični obris. Kontraste, nemir, skrivnostne zaplete ali dramatično napetost ustvarja z modulacijami in ritmično dinamiko kompliciranih akordnih zvez. Zgled za to najdemo v mešanem zboru *Pomladanska slutnja* na besedilo Josipa Murna.²⁴

Med objavljenimi kompozicijami Emila Adamiča prevladujejo jedrnate, razgibane fature, vpete v dvodelno ali tridelno »pesemsko« obliko. Ob njih so tudi take, ki nimajo posebnih odlik (npr. mešana zbor *V snegu* na besedilo Simona Jenka, *Fantu* na besedilo Ivana Resmana). Več kot očiten pa je skladatelj izjemni smisel za »svojstvo« domačih ljudskih napevov – tako v umetelnih, kompozicijsko in izvajalsko zahtevnih fakturah kot v delih, ki so kot ponarodele pesmi – te je opremil z navodilom »v narodnem tonu« (mešana zbor *Da sem jaz ptičica* na besedilo Otona Župančiča, *Na vrtu* na besedilo Ivanova, moški zbori *Zapuščena* na besedilo Franceta Prešerna, *Kazen* in *Pogodba* na besedili Rudolfa Maistra).

Pregled po letnikih hkrati kaže, da gre za skladatelja, čigar umetniško snovanje je zorelo ob *Novih akordih*. Sčasoma so nastajala vse bolj dovršena, kompozicijsko zahtevna dela in že v IV. letniku se je postavil z mojstrovino *Oreh* na besedilo Frana Levstika, ki kaže odličnega poznavalca zborovske tehnike.

Adamič je bil ob začetku 20. stoletja tudi med tistimi redkimi, ki so snovali glasbo za otroško dušo. *Novim akordom* je predložil Gregorčičevo uspavanko *Pri zibeli* ter cikel samospevov na besedila znanih otroških pesmi. V obravnavanem obdobju so bile objavljene: *Tepežnica* (besedilo A. M. Rostov), *Večerna* (besedilo Anton Martin Slomšek), *Na tujem* (besedilo I. Resman) in *Uspavanka* (besedilo Vida Jeraj).

Ob Adamiču je bil Benjamin Ipavec najizrazitejši skladatelj v prvem obdobju *Novih akordov*. Do takrat je imel za sabo že pomembno ustvarjalno izkušnjo in prav z nastankom Krekove revije so nastala tudi njegova najboljša dela. Krek se je vsake nove Ipavčeve pošiljke razveselil ter jo ponosno pripravljajal za tisk. Skromni,

tihi, mirni Ipavčevi naravi je bila zvrst samospeva najbližja. Te miniature za glas in klavir odlikuje samobitna melodična invencija, ki daje vtis naravne, neprisiljene spojenosti z dikcijo besedila ter najde ob motivičnem in tematskem delu v klavirski spremljavi številne izrazne dopolnitve. Benjamin Ipavec razvija glasbene misli z gibkimi, vselej izrazu podrejenimi postopi. Njegovi samospevi so večinoma domišljeni v prekomponirani obliki, ki se razrašča iz pomenljivih motivičnih jeder, ta pa zvenijo preprosto in naravno, dobessedno kot ponarodela umetna pesem. Med najboljše zglede lahko štejemo *Ciganko Marijo* z besedilom Antona Aškerca. K »biserom« slovenskega samospeva se uvrščajo tudi *Menih* (besedilo Marjan Pretko), *Oblaku* (besedilo A. Aškerc), *Mak žari* (besedilo Cvetko Golar), *Pozabil sem mnogokaj dekle*, *Če na poljane rosa pade* (oba na besedili J. Murna).

V zadnjem letu življenja je Benjamina Ipavca zamikala še otroška lirika in zložil je troje samospevov z Župančičevo poezijo (*Božji volek*, *Čez noč, čez noč ...*, *Na poljani*). Nasprotno so zborovske skladbe, objavljene v *Novih akordih*, najmanj izrazite v njegovem opusu, čeprav se nekatere uspešno izmikajo povprečju, denimo mešana zbora *Ej, tedaj* (besedilo Ljudmila Prunk) in *Zapuščen* (besedilo Janko Kersnik).

Objave instrumentalnih skladb so bile redkejše. Pozornosti je vreden domiselni *Scherzo* za klavir Josipa Ipavca (1873–1921), skladatelja, ki je bil tedaj na začetku ustvarjalne poti. V tej salonsko uglašeni skladbi z mnogimi chopinovskimi refleksijami zaslutimo, kakor v drugih klavirskih miniaturah *Novih akordov*, počasno, močno zamujeno rojevanje glasbene zvrsti, ki je bila v 19. stoletju namenjena izključno hišnemu muziciranju. Nekatere med temi objavami že v naslovu poudarjajo slovanski melos (Krekovi *Slovanski capriccio*, *Slovanski capriccietto*), druge tipajo v klavirskem stavku, vsaka na svoj način za »glasbo brez besed«.

Da so skladbe »lahkotnega« žanra pritegnile največ občinstva, dokazujejo dela Viktorja Parme (1858–1924), ki so bila v slovenski javnosti tako priljubljena, da si je z njihovo objavo Krek pomagal pri oglaševanju *Novih akordov*.²⁵ Iz Parmovih koračnic, valčkov in polk veje očarljiva kantabilnost, ki zlahka najde pot do poslušalcev ter največkrat zasenči njihovo šibko (primitivno) kompozicijsko idejo.

Koračnice drugih avtorjev imajo po večini budniški značaj, glede zahtevnosti in kompozicijske spretnosti pa izstopajo *Koračnica* Julija Junka (1873–1927), *Triglavska koračnica* Josipa Ipavca in *Slovanska koračnica* Josipa Vedrala (1872–1929).

Anton Lajovic je že v prvih zvezkih *Novih akordov* presegel ustvarjalno moč vseh drugih objavljenih skladateljev. K temu verjetno ni prispevala samo mnogo višja glasbena izobrazba, temveč tudi njegova kritičnost do glasbenega primitivizma in »šušmarskih kompozicijskih rešitev«. Urednik *Novih akordov* ga je seveda sprejemal z odprtimi rokami, ker je v njem našel resničnega »tonskega umetnika«, kakršnega si je bil zamišljal v svoji viziji o pomenu *Novih akordov*. Občinstvo ga je spoznalo s klavirsko miniaturo *Sanjarija*, objavljeno v drugem zvezku. V tretjem je presenetil s predelavo simfoničnega prvenca *Adagio* za klavir štiriročno. Pozneje je prispeval še pet samospevov, tri duete in tri ženske zборе. Med njimi so dela, ki štejejo med izrazno najmočnejša v slovenski literaturi: samospevi *Veter veje* (besedilo Aleksej V. Koljcov, prevedel Cvetko Golar), *Mati in dete* (besedilo Apolon Majkov, prevedel Cvetko Golar), *Serenada* (besedilo Aleksander Puškin, prevedel Cvetko Golar), *Iskal sem mojih mladih dni* (besedilo Oton Župančič), ženska zbor *Pesem primorke in Pesem mlade čarovnice* (oba na besedili Otta Juliusa Bierbauma v prevodu Otona Župančiča).

V letih 1901–1909 je torej izšlo 8 letnikov oz. 46 zvezkov *Novih akordov*, v njih pa je bilo prvič objavljenih 296 skladb različnih zvrsti s pretežnim slovenskim deležem. Brez težav opazimo velik razvoj od začetnih do poznejših objav, ki je bil gotovo rezultat urednikove spretne politike, potrpežljivosti, vztrajnega spodbujanja, neomahljive volje in zahtev po trdem delu. Če so bile v zgodnjih letnikih večinoma objavljene skladbe, pri katerih so se avtorji še spopadali s štiriktaktnim načinom mišljenja, so se nato vse pogosteje pojavljala tehtnejša dela, ki jih tudi danes uvrščamo med odlike slovenske glasbene dediščine.

Novi akordi so v prvih osmih letih zagotovo »prehodili« pomembno razvojno pot, v kateri je čista tonska umetnost vse bolj izpodrivala utilitarnost. Med najbolj aktivne sodelavce pa sodijo: Emil Adamič, Benjamin Ipavec, Viktor Parma, Oskar Dev (1868–1932), Risto Savin, Josef Procházka, Anton Lajovic pod strokovnim in organizacijskim vodstvom Gojmira Kreka.

17.3 NOVI AKORDI OD IX. DO XIII. LETNIKA (1910–1914)

Leta 1910 je Krek začutil, da je slovensko glasbeno delo že doseglo tisto stopnjo, ko bi ga bilo mogoče začeti v javnosti realno presojati. Dobro je namreč poznal

nemško, še posebej dunajsko glasbeno publicistiko in kritiko, zato se je lahko sam prepričal glede pomena razpravljanja o glasbi. Tako se je odločil, da v reviji odpre prostor strokovnemu pisanju o glasbenem ustvarjanju, koncertnem življenju, odrskem uprizarjanju, vzgoji glasbenikov in občinstva pa tudi zapisovanju spominov in preteklih dogodkov. S tem je želel omejiti dotedanje »hvale polne« (nestrokovne) glasbene kritike, ki so za merilo vrednotenja še zmeraj upoštevale samo narodnoprebudni zanos. Poleg tega se je zavedal, da se bo z javnimi komentarji o prejetih skladbah utegnil izogniti neljubim zapletom in zameram.

10. decembra 1909 je bila literarna priloga sestavljena in januarja 1910 so naročniki prejeli prvi zvezek IX. letnika z dodatkom, ki se je imenoval »NOVI AKORDI, Glasbeno–književna priloga«. Krek se je odločil za naziv strokovnega urednika. Po novem je naročnina za eno leto znašala deset kron, za pol leta pet kron, posamezni zvezek pa je veljal dve kroni. Bilo je še vedno sprejemljivo, vendar ne zanemarljivo malo, če upoštevamo, da je bila srednja plača uradnika 250 kron in da je stalo skromno stanovanje 30 kron na mesec.²⁶ Uredniška korespondenca navaja, da je bila številka natisnjena v 500 izvodih.²⁷

Prva številka je že imela zasnovane stalne rubrike – Krek jih je imenoval odstavki –, ki se pozneje niso veliko spreminjale: *Uvodni prispevek, Koncerti, Muzikalne in književne novosti, Gledališče, Glasbena društva, Slovenski glasbeni svet, Naše skladbe, Zapiski, To in ono ter Listnica uredništva*.

Tudi k literarnemu delu je urednik seveda povabil sodelavce, med prvimi izkušenega Frana Gerbiča (1840–1917). Ob uredniku so bili takoj pripravljene pisati o glasbi še Anton Svetek (1875–1919), Emil Adamič in Anton Lajovic. Lajovic je bil tedaj stalni glasbeni kritik *Ljubljanskega zvona*, kjer se je že uveljavil kot izobražen pisec brez dlake na jeziku, vendar z močnim nacionalnim ponosom. Z rojstvom literarne priloge pri *Novih akordih* se mu je odprla izvrstna priložnost za strokovno poročanje o glasbi, vrednotenje prireditev in glasbenih del. Urednik je izkazal Lajovcu popolno zaupanje in mu prepustil velik del kritičkih poročil, ki se jih je Lajovic lotil resno in zavzeto.

Prispevkov za literarno prilogo se je nabralo toliko, da je izhajala z vsakim zvezkom. V IX. letniku je tako izšlo šest prilog in vsaka je imela po osem strani z dvema stolpcema. Strani so bile štete skozi ves letnik, zato je bilo mogoče vezati tudi prilogo. Urednik je ob koncu letnika sestavljal poslej še kazalo priloge,

NOVI AKORDI

Glasbeno-književna priloga.

IX. letnik
Zvezek I

Strokovno uredništvo: Dunaj XV/1 Mariabilfergütel 29.
Izdajatelj in odgovorni urednik: L. Schwentner, Ljubljana.
Cena za leto K 10—, za 1/2 leta K 5—, posamezni zvezki po 2 K.

Ljubljana
1. januarja 1910

Vse prispevke je izključno le nasloviti na strokovno uredništvo (dr. Gojmir Krek). — Rokopisi se ne vračajo. — Na anonimne ali psevdonimne pošiljkatve se ne oziramo. — Za nenaprošeno vpslane prispevke uredništvo ne jamči. — Sklep uredništva za članke 1, za druge prispevke 8. dne prejšnjega meseca.

Prenatisk člankov, poročil in ocen je dovoljen samo, če se izrecno navede vir: „Novi Akordi“.

Ob vznožju!

»Iz malega raste veliko«, si mislimo tudi mi ob začetku novega dela, izdajanja literarne priloge k »Novim Akordom«. Cilj je velik, pa tudi zelo oddaljen. Kakor gleda popotnik ob vznožju navgor na strni vrh, ki se mu zdi skoro nedosegljiv, tako vidimo mi svoj cilj še daleč v sinji višavi. Dolga in težka bo pot, in mi smo šele — *ob vznožju!* Pa tudi primerno opremljeni in pripravljani še nismo, in treba nam bo dosti izkušenj in vaj, da dospemo kdaj na vrh, s katerega se nam bo odpiral jasen razgled na slovenski glasbeni svet, da dosežemo ono vzvišeno stališče, ki ga mora zavzemati dober glasbeni obzornik.

Če tedaj v sledečih vrsticah oznanjamo načrt naše priloge, naj se nas prav razume! Ne obetamo ničesar; poskušali bomo doseči, kolikor bo v naših močeh. Nikakor pa nočemo trditi, da bomo mogli že sedaj ali vsaj kmalu izpolnjevati vse nade, ki jih gojimo sami, vse želje, ki jih ima morda naše občinstvo.

In občinstvu v prvi vrsti smo hoteli in mislimo biti na uslugo z izdajanjem glasbenega obzornika, *ki naj seznanja občinstvo z umetniki in njihovim ustvarjanjem*. Naša priloga pa naj bo tudi *posredovalni organ med ustvarjajočim in izvršujočim umetnikom* ter zvesto *glasilo onim, ki se sami temeljiteje bavijo z glasbo*, torej osobito *društvom in posameznim umetnikom*, ki bodo imeli vselej priliko, v naši prilogi povedati javno, kar jim je na srcu.

Na posameznosti vsebine se danes še ne moremo ozirati, ker nočemo, kakor rečeno, ničesar obljubiti. Po našem načrtu bi prinašal naš glasbeni obzornik v prvi vrsti *manjše članke o glasbi sploh*, osobito pa o slovenski glasbi in njenih zastopnikih. Ne preobsežne *študije na glasbeno-teoretičnem polju* nam bodo dobro došle. Potrebno in hvaležno delo se nam posebno odpira v

ocenjevanju in razlaganju novejših del, napram katerim se drži naše občinstvo še vedno v hladni rezervi, ker so mu morda še neznani nameni in sredstva dotičnih skladateljev. Radi bi tudi pripravljali *podlago slovenski glasbeni zgodovini* s prinašanjem podrobnega materjala v stvarnem in osebnem oziru. Življenjepisni znamenitih skladateljev in izvršujočih umetnikov in posamezni biografski podatki ter zanimive epizode naj vzbujajo z zanimanjem za osebe zanimanje za stvar. Zgodovinske črtice o naših glasbenih korporacijah naj ne manjkajo. Sploh pa daje razvoj slovenske glasbe zlasti v starejši dobi in v zadnjem desetletju dosti povoda, da se ga razmotriva temeljito, vendar pa na način, da more zanimati tudi laika. *Naše umetnike, teoretike, zgodovinarje prosimo za sodelovanje*; naj nam hitro priskočijo na pomoč posebno sedaj, ko nam morejo olajšati težki začetek.

Slovenskim glasbenim društvom, ognjiščem naše izvršujoče glasbe, *velja naš iskreni apel, naj najpridneje sodelujejo pri našem listu*. Naša priloga bo zasledovala njihovo delovanje s posebnim zanimanjem in s strogo objektivnostjo. Ker bomo tudi objavljali vsprede njihovih prireditev, v kolikor zanimajo, jih tem potom najuljudneje prosimo, da blagovolijo pospeševati medsebojno sporazumljenje in zanimanje občinstva *z rednimi kratkimi poročili o programih koncertov*, in sicer *že primeren čas pred dotično prireditvijo* in z jedernatimi in pred vsem strogo stvarnimi *poročili o koncertih samih*. Tudi o drugih pomembnih dogodkih v življenju naših glasbenih društev naj bi poročal naš glasbeni list točno in zanesljivo. Da more podajati vselej in povsod natančnih informacij, za to bodo morala skrbeti pač večinoma društva sama. Kritike o velikih koncertih naše metropole in drugih večjih mest bo prinašal naš list seveda iz svoje inicijative.

Posebno pozornost hočemo posvetiti ustanovitvi *stalne glasbene terminologije*, in že danes prosimo

razvrščeno po rubrikah ter *Kazalo imen in stvari*. Nastal je pomemben in zgledno urejen zbornik glasbeno-zgodovinskih spisov, kritik, polemik, domačih in tujih glasbenih novic ter drugih vsebin s področja strokovne glasbene revije. Prvo leto so se naštetim piscem pridružili še Hinko Druzovič (1873–1959), Stanko Premrl (1880–1965) in (z enim prispevkom) Vasilij Mirk (1884–1962), Vinko Zupan (1882–1915) ter Davorin Beranič (1879–1923).²⁸ Prvi letnik *Glasbeno-književne* priloge je bil zaključen z 48. stranjo. Revija je vsakokrat objavila še vsaj pet novih skladb. Vsebina in obseg glasbenega dela se zaradi literarne priloge nista zmanjšala. IX. letnik je imel 74 strani z 31 novimi skladbami: 9 samospevov, 2 četverospeva, 11 zborov, 8 skladb za klavir in 1 za orgle.

Leto pozneje so *Novi akordi* praznovali desetletnico in Krek si je omislil novo likovno podobo revije. Naročil jo je sodelavcu glasbene priloge Saši Šantlu, ki je svoje umetniško nagnjenje domiselno izražal tudi likovno. Dve barvi je nadomestila ena, okraski so odpadli, nepravilne oblike sta zamenjali stroga geometrična pravilnost in simetrija. Šantel se je odločil za moder ovoj (namesto zeleno-rjavega) s temno modrim napisom in manj zaobljenimi črkami. Tudi besedilo naslovnice je drugače razporedil. Umetniško smer revije (glasbo) je v zgornji polovici predstavljala silhueta – žena za klavirjem, uokvirjena v tanek ovalni vzorec. Vsebina je bila zapisana niže, na mestu razvejane obkrožujoče vinjete je bil le rahlo začrtan pravokotnik. Posodobljena likovna podoba je bila torej strožja, brez dekoracij, izdelana v duhu secesije. Revija je tako že na zunaj opozarjala na kakovost vsebine in predanost glasbeni umetnosti. V črno-beli barvi je Saša Šantel ilustriral tudi knjižno prilogo. Naslov je vpel v risbo, ki spominja na orgle (piščali in klaviatura), vsako rubriko pa je poslej uvajala čelna vinjeta. (Za zgled: rubriko *Naši umetniki* je simbolizirala vinjeta z B. Ipavcem in slovensko pokrajino, *Listnico uredništva* dva koša za smeti.) Besedilo se je začelo s silhuetirano inicialko. Črka A je bil glasbenik, ki posluša zvok glasbenih vilic, B (bas) – kontrabas, C (cello) – violončelo, Č – činele, E – eufonij, F – flavta, G (glasovir) – klavir, H – harmonika, K – kitara, L – lira, M – mandolina, O – okarina, R – rog, S – spinet, T – tromba, V – violina, Z – zvon. Zunaj te vrste so bile črke D – dirigent, I – Italijanka in J – Japonka, ki muzicirata, N – glasbenik z notami, Š – škatla za violino, U – umetnost, Ž – žaba kot solistka v lužah in zapuščenih ribnikih. Besedilo v tej novi preobleki se je začelo s črko P – pozavnist.

Novi akordi

Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo

L. X.

Št. 1.

Urejuje dr. Gojmir Krek

Vsebina:

1. Emil Adamič (Trst), „Morje 1.“ za klavir.
 2. Anton Lajovic (Ljubljana), „Zunaj na rahlo sapica piha“, za en glas in klavir.
 3. Vasilij Mirk (Trst), „Katica“, za četverospjev ali moški zbor.
 4. Fran Gerbič (Ljubljana), „Mazurka“ za klavir.
 5. Emil Adamič (Trst), „Otroške pesmi“ za en glas in klavir:
 - a) VII. „Izza gor“, b) VIII. „Je pač zima“,
 - c) IX. „Solnčece“.
 6. Jostip Pavčič (Ljubljana), „Kaj ve misli“, za mešan zbor.
- Glasbeno-književna priloga.

Izhaja 6 krat na leto, 1. vsakega drugega meseca. Cena za leto 10 K, za pol leta 5 K. Posamezni zvezki po 2 K.

Vsako pomnoževanje je po zakonu prepovedano.

Založništvo L. Schwentner - Ljubljana

V X. letniku je izšlo pet zvezkov literarne priloge, znova je septembra izšla dvojna (4. in 5.) številka, zadnje (6.) pa zaradi prevelikega letnika niso tiskali, ob koncu petega zvezka je bila namreč dosegala že 62 strani. Med novimi pisci so bili Josip Vedral, Zagrebčan Ernst Krajanski (1885–1941), Janko Žirovnik (1855–1946), Marko Bajuk (1882–1961) in Andrej Rapé (1872–1940). Poslej se rubrike niso več spreminjale in obseg ni nikoli prerasel 60 strani.²⁹ Pisci so si bolj in bolj bistrili kritično misel ter čistili jezikovno izražanje.

Stalnim sodelavcem literarne priloge (Hinku Druzoviču, Franu Gerbiču, Antonu Lajovcu, Emilu Adamiču in Gojmiru Kreku, ki je tudi sicer napisal pretežni del vsega besedila) se je v XI. letniku pridružil Zorko Prelovec (1887–1939), oglasila sta se tudi Anton Schwab in Ferdo Kenda (daljša prispevka o Antonu Hajdrihu in *Pevskem društvu Hajdrih* na Proseku). V XII. letniku pa je umolknil stalni recenzent Anton Lajovic. Njegovo delo je skušal nadomestiti Pavel Kozina (1878–1945), kot pisec daljših prispevkov pa je pričel sodelovati še Emil Hochreiter (1871–1938). Priložnostno so se v tem letu na novo oglasili p. Hugolin Sattner (1851–1934), Janko Leban (1855–1932) in Andrej Ferjančič (1848–1927). V XIII. letniku med pisci ni bilo sprememb.

Glasbeni del revije je v X. letniku dopolnilo šest skladateljev, med njimi Janko Ravnik (1891–1982), tedaj še iz Prage. V XI. letniku med novimi imeni zasledimo le Antona Hajdriha (1842–1878).³⁰ XII. letnik je prinesel tri nova skladateljska imena: Adolf Gröbming (1891–1969), Franc Kimovec (1878–1939), Zdravko Švikaršič (1885–1986), v zadnjem letu (XIII. letnik) pa je objavo prvič dosegel Marij Kogoj (1892–1956).³¹

Po desetih letih vztrajnega dela so uredniške razmere toliko dozorele, da je bilo posamezne zvezke že mogoče urediti v tematske sklope. Tako je bil četrti zvezek X. letnika posvečen ljubljanski *Glasbeni matici* v zahvalo za njen koncert 5. februarja 1911, ki je imel na sporedu osem del iz *Novih akordov*.

Peti zvezek X. letnika je bil posvečen skrbnemu, neumornemu in vsestranskemu »glasbenemu delavcu« Franu Gerbiču, ki je slavil 70-letnico. Objavljene so bile samo njegove skladbe (moški in dva mešana zbor, trije samospevi, duet s klavirjem oz. orglami ter skladba za klavir). V literarni prilogi se mu je uredništvo poklonilo z uvodnikom.

Četrti zvezek XI. letnika je imel nad naslovom literarne priloge rdeči napis *Hajdrihova številka*. Urednik jo je ob smrti primorskega glasbenika oskrbel s

prispevki, ki so podrobneje orisali skladateljevo življenje in delo. Med objavljenimi skladbami je bila ena posvečena *Pevskemu društvu Hajdrih* na Proseku,³² druga pa je bila iz neobjavljenih skladb v Hajdrihovi zapuščini.

Sorodna je bila t. i. *Kocjančičeva številka* (XII. letnik, zvezek 3–4) ob 35. obletnici skladateljeve smrti. Bralcem je ponudila tehtne študije o njegovem delu, večji del izpod urednikovega peresa. Napisati biografijo o pokojnem skladatelju ni bilo lahko, saj zapuščina ni bila urejena na enem mestu, in urednik se je dela lotil z vso raziskovalno vnemo. »Radi Kocjančičeve številke imam na vse strani razširjeno korespondenco,« je pisal Schwentnerju.³³ Za glasbeni del je skušal pridobiti tudi katero Kocjančičevih neobjavljenih skladb, jo iskal tudi v arhivu društva *Slovenija*, kjer je Kocjančič vodil zbor, vendar brez uspeha.

Število stalnih naročnikov *Novih akordov* se je v obdobju literarne priloge vrtelo okoli tristo, revijo pa so tiskali v 500 izvodih.³⁴ Edini ohranjeni seznam je za leto 1911, tipkan s pisalnim strojem na 14 straneh formata A4, in navaja po abecednem redu 313 imen.³⁵ Med njimi so glasbeniki, učitelji, duhovniki, pravniki, notarji, zdravniki, lekarnarji, državni uslužbenci, trgovci, posestniki in dva dijaka (Marij Kogoj ter Ivan Zdešar). Največ naročnikov je bilo iz Ljubljane (71).

Toda rednih plačnikov je bilo vedno premalo, zato je Schwentner komaj pokrival stroške. Veliko je bilo namreč takih, ki revije sploh niso plačevali. V začetku jim je založnik popuščal, njegov prvotni namen je bil, naj *Novi akordi* prodrejo med slovensko inteligenco, zato se s terjatvami ni dosti ukvarjal. Toda ko so se pozneje stroški povečevali in je revija postala ugledna, založnik ni mogel več živeti od »dela za domačo stvar«. Odločil se je ukrepati. Ob pripravah na XII. letnik je pisal Kreku: »Od starih [naročnikov] sem jih 40 črtal in jim ustavil list, ker so še lanski, deloma pa tudi že predlanski list na dolgu. [...] Odslej se bom držal načela: Kdor hoče list imeti – naj ga plača!«³⁶

Po več kot desetletnem vztrajnem delu in naporu so *Novi akordi* (z »domačo rečjo«) prodrli prek etnične meje in zbudili zanimanje tudi pri Nemcih. Januarja 1913 je založnik ponosno naznanil Kreku: »Danes dobil sem prvo [podč. avtor] naročilo na 'N. A.' iz Nemčije, in sicer od 'Voss' Sortiment in Leipzig' za l. 1913, najbrže za kakšno knjižnico; tudi nemška tvrdka Fritz Rasch v Celju naroča prihodnji letnik. Kleinmar & Bamberg, tu, dobiva po 2 iztisa.«³⁷ Zdi se, da je Schwentner šele ob tem začutil uspeh, dodal je: »Sicer počasi, a napredujemo

vendar!« To ga je spodbudilo k pozornejšemu spremljanju urednikovega dela, kar dokazuje pogostejša in podrobnejša korespondenca.

Nenehne težave pa so bile s tiskarno *Blaznik*, ki je tiskala literarno prilogo. Neurejenost in netočnost sta bili za urednika, ki je bil vaje brezhibnega dela dunajske tiskarne *Eberle*, čisto nerazumljivi. Razmere so se po založnikovem posredovanju nekoliko izboljšale, toda ne za dolgo. V začetku decembra 1913 so stavci napovedali splošno stavko.³⁸ Urednik je pripravljaj prilogo za prvi zvezek XIII. letnika, ki naj bi izšel januarja 1914, stavka pa je trajala vsaj dva meseca in šele februarja 1914 je založnik lahko naznanil: »Sporočam veselo vest, da so včeraj pričeli po tiskarnah z delom.«³⁹

Tudi politične razmere so se ostrile, kar se je kazalo v družbi, vsakdanjem življenju in delu. Slednjič je izbruhnila vojna. Uredniško in založniško delo so bile že dotlej zasenčile druge skrbi. Korespondiranja je bilo malo, pa tudi urednik je močno zbolel. *Novi akordi* so izhajali z zamudo, v manjšem obsegu in zaradi Krekove bolezni brez literarne priloge. Prvemu zvezku XIII. letnika je bilo priloženo založnikovo sporočilo: »Ker je moral gospod urednik začasno ustaviti urejanje glasbeno-književne priloge, izidejo prvi trije snopiči tekočega letnika *Novih akordov* brez priloge. Četrtemu snopiču bo priložena priloga štirikratnega obsega. P. n. gg. Naročnike prosimo najuljudneje, da blagovolijo omenjene okolnosti upoštevati in glede priloge potrpeti do izida 4. snopiča.«⁴⁰ Četrtemu zvezku je bila res priložena precej obsežna priloga, ki jo je natisnila *Učiteljska tiskarna* v Ljubljani. Kdaj je izšel peti zvezek, ni povsem jasno, verjetno šele v začetku leta 1915. In komaj avgusta 1915 se je Krek znova spomnil *Novih akordov*, ker XIII. letnik še ni bil zaključen. Vprašal je Schwentnerja: »Kaj pa naši 'N. A.'? Kako in kaj misliš ukreniti glede zadnje številke I. I.?« Predlagal je: »Vse kaže, da vojske tako kmalu ne bo konec. Ali bi ne bilo umestno, izdati zadnjo številko brez priloge jeseni, da zaključimo ta letnik in se oddolžimo kolikor toliko naročnikom? Notnega gradiva imam še. Prvo korekturo bi seve jaz sam bral.« Tudi ni pozabil na zelo oteženo založnikovo delo (»Z razpošiljanjem te številke pa bo res križ.«), a kljub vojnim okoliščinam ni izgubil volje: »Kakor hitro se vojska konča, lahko pričnemo z novim letnikom.«⁴¹

Tu se je izdajanje *Novih akordov* prenehalo. Šesti zvezek XIII. letnika ni izšel. Vojna je trajala predolgo, po njej pa so se okoliščine pri »sotrudnikih« (še zlasti pri uredniku in založniku) in v splošnem glasbenem dogajanju tako spremenile,

da oživitvev *Novih akordov* ni bila možna, smiselnost utečenega dela ter nazorska uglašenost sodelavcev pa se je v povojni idejni evforiji sploh zdela nemogoča.

17.4 SKLADATELJSKI KROG IN KOMPOZICIJSKI DOSEŽKI DRUGEGA OBDOBJA

V obdobju 1909–1914 so *Novi akordi* objavili 139 skladb: 38 samospevov, 3 due-te, 33 klavirskih skladb, 27 mešanih, 20 moških in 7 otroških zborov, 5 vokalnih kvartetov (enega s klavirjem), 3 orgelske skladbe, 2 skladbi za violino in klavir ter eno za kvartet violin. Tudi v tem obdobju je največ del, kar 29, ponudil Emil Adamič, 14 jih je ustvaril Fran Gerbič, 13 Vasilij Mirk, 9 Janko Ravnik, 8 Gojmir Krek, 6 Stanko Premrl, 6 Josip Pavčič, 5 Emil Hochreiter, 5 Saša Šantel, 4 Anton Lajovic. Po tri skladbe sta objavila Vjekoslav Rosenberg Ružić (za klavir) in Mihael Rožanc (1 za violino in klavir, 1 mešan in 1 moški zbor), po dve Oskar Dev (moška zbor), p. Hugolin Sattner (samospeva), Anton Schwab in Viktor Šmigovc (oba po 1 mešan in 1 moški zbor) ter Franjo Dugan (za orgle). Po eno klavirsko skladbo so prispevali Viktor Parma, Evgen Bunc, Antun Dobronić in Adolf Feix. Ignacij Hladnik se je oglasil z orgelsko skladbo, Zikmund Polášek s skladbo za violino in klavir, Josip Vedral z delom za kvartet violin. Objavljen je bil tudi samospev iz zapuščine Antona Hajdriha ter samospev Ljudmile Lendovškove, Ivan pl. Zajc je poslal ženski četverospjev s klavirjem. Po en mešan zbor so natisnili: Davorin Jenko, Fran Ferjančič, Ferdo Juvanec, Janez Laharnar in Ivan Ocvirk ml., Adolf Gröbming ter Marij Kogoj, po en moški zbor Gustav Dežela, Charli Grozdov (v predelavi G. Kreka), Peter Jereb, Franc Kimovec, Zdravko Švikaršič in Ludvik Zepič.

Skladatelji, ki so sodelovali v prvem obdobju *Novih akordov*, so se še naprej, vsak na svoj način, izpopolnjevali v kompoziciji ob skrbnem Krekovem mentorstvu; nasvete jim je pošiljal v *Listnici uredništva* (za zavrnjene skladbe) ali v rubriki *Naše skladbe* (za objavljena dela). Med stalnimi sodelavci ni bilo več pokojnega Benjamina Ipavca, tudi ne Josefa Procházke, ki se je bil vrnil domov. Viktor Parma je le še enkrat dosegel objavo, pridružilo pa se je nekaj mladih izobraženih skladateljev s temeljitim poznavanjem kompozicijskih osnov ter izkušnjami iz tujih glasbenih središč (Dunaj, Praga). Med stalne sodelavce so se

uvrstili Vasilij Mirk, Josip Pavčič in Janko Ravnik, Marij Kogoj z drugačnimi, za okolico novimi kompozicijskimi prijemi, pa je po več poskusih prišel na vrsto v zadnji številki revije.

Kompozicijski prijemi, ki so bili v prvem obdobju *Novih akordov* še redki in so veljali za drzne (denimo veliki intervalni postopi z alteriranimi akordi, skoki v obsegu zvečanih in zmanjšanih intervalov ali oktave, ponavljajoče se vzporedne kvarte, zapletene akordne zveze, nepripravljene modulacije oz. tonalni izmiki v oddaljene tonalitete, harmonsko sveži kadenčni sklepi, izogibanje simetriji in »šolski« oblikovni prepoznavnosti), so postali kar samoumevni. S takšnim načinom komponiranja so nastopili vsi omenjeni novi ustvarjalci, vse bolj so se ga oprijemali tudi nekateri starejši, na primer Emil Adamič, Lajovčev tonski jezik pa je imel že od začetka te značilnosti.

Najstarejši med novimi sodelavci je bil Josip Pavčič (1870–1949), ki se je v reviji prvič oglasil v 3. zvezku IX. letnika s klavirsko miniaturo »brez besed« *Stara pesem*. Šele pozneje se je postavil z izrazno močnimi deli, denimo z mešanim zborom *Kaj ve misli?* (besedilo Radivoj Peterlin), moškim četverospevom *Deklica, ti si jokala* na besedilo Frana Levstika in samospevom *Pesem* (pesnica Kristina Šuler); z mojstrovino za mešan zbor *Če rdeče rože zapade sneg* na besedilo Milana Puglja, pa je segel do Lajovčeve ravni.

Vasilij Mirk je bil sprva še študent, med drugim je v Trstu študiral kompozicijo. Tudi njegova prva objava je bila uvrščena v 3. zvezek IX. letnika, samospjev na besedilo Ljudmile Prunk *Kateri kerub ...* Z njim si je Mirk suvereno zagotovil svoj prostor med »novoakordovci«. Še večji pomen za domačo ustvarjalnost so imele Mirkove klavirske skladbe. V *Nove akorde* je poslal svoja prva tehtna dela, ki kljub reminiscencam kažejo temeljito poznavanje kompozicijskih pravil in klavirske igre. Gre za cikel štirih *Glasbenih utrinkov*, *Romanco*, *Rêveries* in *Capriccio*, v katerih je motivična jedra zgledno razvijal v večje celote. Krek ga je seveda sprejel z odprtimi rokami in prav nejevoljno opozarjal mlade pianiste, naj vendar že sežejo po teh delih.

Med ustvarjalci klavirske glasbe je bil najbolj izrazit Janko Ravnik, tedaj študent v Pragi. Zaradi presenetljivih kompozicijskih domislekov je močno izstopala že prva objava – mešan zbor *Poljska pesem* na besedilo Cvetka Golarja. Razumljivo, da urednik ob njej ni skrival zadovoljstva: Ravnika je pozdravil kot »komponista, čigar prva dela so na nas učinkovala kakor svetovna

obljuba, obetajoča naši mladi umetnosti lepših dni, morda sijajnih dni svetovnega priznanja.«⁴² Ni se zmotil. Ravnikove klavirske skladbe so se uspešno izmaknile povprečnemu hišnemu muziciranju in prestopile prag koncertne dvorane. Skladatelj je s premišljenim motivičnim in tematskim delom ustvarjal tudi oblikovno zahtevnejša dela, denimo *Dolcissimo*. Sicer pa je veliko pozornosti namenjal vertikalni strukturi; harmonija (harmonski kompleksi) mu je bila bistveno kompozicijsko sredstvo pri oblikovanju dramatičnih vzponov, nemira, strasti, tudi skrivnostnosti in meditativnega zamaknjenja. Takšna dela so bila *Moment*, *Večerna pesem* in *Čuteči duši*, objavljena v XI. in XII. letniku. Samobitne in močno izstopajoče so tudi Ravnikove vokalne skladbe, mešan zbor *Ženjica* (besedilo Ferdo Kozak), moški zbor *V mraku* (besedilo Simon Gregorčič) ter samospeva *Vasovalec* (besedilo S. Gregorčič) in *Pozdrav iz daljave* (besedilo Ksaver Meško). Obdržala so se v vrhu slovenske vokalne dediščine.

Marij Kogoj je večkrat poslal svoja dela uredništvu *Novih akordov*,⁴³ Krek pa jih je zavračal s pojasnili, da so sicer zelo nova, izvirna, vendar ne dovolj izdelana. »Vaša 'Elegija' in 'Zvečer' sta v tej obliki indiskutabilna, dasi ni dvomiti, da tiči za njima talent. Hočeta biti velemoderna, pa sta na mnogih mestih naravnost absurdna.« Šlo je za Kogojeve zgodnje poskuse, nastale z mladostniško energijo, ocenjeval pa jih je v vseh pogledih izkušeni poznavalec, ki nikakor ni dopuščal površnosti. Tik pred vojno mu je Kogoj poslal mešan zbor *Trenotek* na besedilo Josipa Murna. Presunljivo izrazna, samosvoja kompozicija s tedaj novimi kompozicijskimi rešitvami je bila objavljena v predzadnjem zvezku revije, ki je izšel že med vojno leta 1914. Urednik je bil do novih kompozicijskih postopkov sicer zadržan, vendar je v Kogoj opazil zelo nadarjenega glasbenika ter ga javnosti predstavil kot »nadebudnega talenta«.⁴⁴

Povsem jasno je bilo, da Krekov »trud za domačo reč« uspeva, revija je prehodila precejšnjo razvojno pot. Še posebej velik premik se kaže v primerjavi s prvim obdobjem izhajanja. Klavirske skladbe za t. i. hišno muziciranje so bile vse redkejše, nastajala so daljša, kompozicijsko in izvajalsko zahtevnejša dela, vredna koncertnega odra. Ob njih so zборе in samospeve obogatili spretni, sodobni kompozicijski prijemi. Nekaj objavljenih kompozicij je že uresničilo Krekovo upanje, ustvarjalne novosti so vedno pogostejše nastajale iz notranjih vzgibov, iz globlje, resnične potrebe po izražanju v tonih. V zvrsteh, ki so jih negovali *Novi akordi*, ni bilo več kompozicijskih pomanjkljivosti, zaradi katerih se je Krek

odločil za svoje »novo podjetje«. V krog najpomembnejših sodelavcev sodijo: Fran Gerbič, Josip Pavčič, Vasilij Mirk in Janko Ravnik.

17.5 KAJ JE ZMOGLA GLASBENA PUBLICISTIKA?

Publicistični prispevek *Novih akordov* je bil pomemben v več pogledih. Izšlo je 27 zvezkov *glasbeno-knjižne priloge* (nekateri so bili dvojni) in to je zneslo 250 strani besedil o glasbi. Največ prostora je urednik namenil kritičnim poročilom, ki so včasih izzvala tudi polemiko. Literarna priloga je pod neizprosnim uredniškim vodstvom vedno bolj dobivala značaj stroge zrcalne podobe slovenskega glasbenega življenja. V razmeroma kratkem času je ustvarila prostor strokovnega razpravljanja o glasbi, ki so ga vodili trije stebri kritiškega mišljenja *Novih akordov*, Emil Adamič, Gojmir Krek in Anton Lajovic.

Emil Adamič je že v prvi številki literarne priloge prevzel vlogo stalnega ocenjevalca tržaških glasbenih dogodkov. Najbolj pozorno je ocenjeval sporede in spodbudno pohvalil vsako izvedbo sodobne slovenske kompozicije. Vedno je poročal o izvedbah kompozicij, ki jih je objavila ta revija, pohvale vredne so se mu zdele še izvedbe druge slovanske literature. Pogosto se je dotikal italijanskih oz. nemških koncertov, še zlasti, če so bili kakovostni. Zavedal se je svoje vloge pri izobraževanju glasbenikov in »glasboljubečih« Tržčanov. Odgovorno je presojal večje koncerte, odrske uprizoritve, komorne večere ter dejavnost in prireditve pevskih društev iz Trsta in okolice. V začetku je bil še strpen in je iskal opravičila za slabosti. Grajal je gradivo in upal na izboljšave. A potrpežljivost in volja do spodbujanja nista bili neskončni, ker so spodbude in prigovarjanja prevečkrat donele v prazno. Namen pevskih društev sta ostajala druženje in zabava namesto glasba, da pa njihovo početje ne bi bilo grajano, »novoakordovega poročevalca« k svojim prireditvam enostavno niso vabili. Adamič je v zadnji prilogi zapisal: »Tako malo so mar našim pevskim društvom 'Novi akordi'. In s to žalostno resnico [je] treba končati [...] sezonsko poročilce.« V resnici je bilo zadnje.⁴⁵

Gojmir Krek je v literarno prilogo prispeval 9 uvodnikov, 4 glasbeno-zgodovinske drobtinice, 26 ocen (5 v rubriki *Koncerti*, 4 v rubriki *Gledališče* in 16 v rubriki *Muzikalne in književne novosti*), 80 obvestil v rubriki *Glasbena društva* in

229 v rubriki *Slovenski glasbeni svet*. O tujem glasbenem dogajanju je napisal kar 437 obvestil (v rubrikah *Zapiski, Izza tujih odrov, Odmevi iz koncertne dvorane, S knjižne mize in iz glasbene mape, Umetnikovo življenje in stremljenje*). Napisal je tudi 17 komentarjev o objavljenih skladbah (rubrika *Naše skladbe*), pripravil 98 prispevkov za rubriko *To in ono oz. Pêle-Mêle* ter 122 odgovorov v *Listnici uredništva*.

Sleherno priložnost je uporabil, da je lahko »kreketal« o slabem odnosu domačih glasbenikov do tonske umetnosti. Na vseh področjih je opazil mnogo napak in škodljivih ravnanj, ki so jih zagrešili zavoljo osebnih koristi ali strankarskih nasprotij. Ni varčeval z besedami in je vsakomur povedal, kar si misli, pazil je samo, da je trditve utemeljil in podkrepil z dokazi. Kot zunajstrankarski razumnik se je dotikal vseh glasbenih zvrsti, vendar je upošteval razmere, ki so prevladovale na Slovenskem. Delu amaterskih društev se je posvečal z izrazi posebne simpatije, v njihovi glasbeni ozaveščenosti je videl prihodnje občinstvo ter nastajanje »občutljivega« (muzikalno dozvetnega) poslušalstva.

Kreku razne intrige niso mogle do živega, saj je bil na Dunaju, zunaj osrednjega slovenskega glasbenega življenja, in je mogel na glas in neposredno opozarjati na vse, kar je ogrožalo samobitni razvoj glasbene umetnosti. Spoznal je, da je mnogo sposobnih glasbenikov že moralo zapustiti Ljubljano in si poiskati delo v tujini. S pikrimi stavki se je postavil v njihovo bran:

»Vidite! V lajanju so v muzikalni Ljubljani dosegli tekom časa že prav virtuožno tehniko. Če pa lajati nočejo ali ne morejo ali – se ne upajo – tedaj vas ugriznejo zahrbtno v tisto desno nogo, s katero ste hoteli streti glavo starega šlendriana, stare puhlosti, stare ošabnosti in domišljavosti in drugih takih starih pošasti. Nič ne de! Pogum! In niti enega pogleda ne na levo ne na desno niti navzdol, niti navzgor!«⁴⁶

S Stritarjevimi besedami je spodbujal somišljenike: »Mi gremo naprej, mi strelci! Strpite na svojem mestu, dokler niste dosegli onega cilja, ki ste si ga sami postavili v najslavesnejših najnavdušenejših urah in ki ga bomo brezdvomno dosegli z jedinostjo, vztrajnostjo in neustrašnostjo.«⁴⁷ Zaključil je s Cankarjevim pesimističnim vprašanjem: »Ali mislite, [...] da je res mogoče še dolgo živeti v takem zraku – tako polnem laži in fraz, da se ne vidi preko ceste? Po takih dneh

prihajajo viharji!«, odgovoril pa je: »In verjemite mi, tudi pri nas pride vihar in po njem – čisti zrak [razprl pisec]!«⁴⁸

Za razvoj slovenske kritične misli in slovensko glasbo sploh so imele posebno vrednost ocene stalnega »ljubljskega recenzenta«, Antona Lajovca. Ustvarjanje in poustvarjanje, vzgoja mlade generacije in problem estetskega razumevanje so bili jedro, okrog katerega je Lajovic razvijal in utemeljeval svojo idejo o glasbeni umetnosti na Slovenskem. Pozoren je bil na tiste koncerte in dogodke, ki so se mu zdeli pomembni za razvoj na domačih tleh, bodisi v programskem in izvajalskem pogledu bodisi v vodenju glasbene politike. Zlasti skrbno je analiziral koncerte, ki so imeli na sporedih slovenske skladbe ali novitete ter instrumentalne oziroma komorne koncerte, ki so bili poustvarjalno zanimivi – v dobrem ali v slabem.

Kadar je sam ocenjeval dela, jih je najprej orisal kot celote in nato analitično pronicinal do posameznih prvin, ki so se mu zdele odločilne za kritično vrednotenje. Na prvo mesto je postavljaj melodiko kot pogoj »glasbene lepote«. V njej naj bi skladatelj izražal »občutje, ki naj se razživi na široko, kajti širina v glasbi je prepotrebna.« Melodika je po Lajovcu obraz skladbe, bistvo umetniškega dela. Pojme, kot so melodija, občutenje, širina in izraz, je tesno povezoval med seboj in jih v kritikah ves čas pogrešal kot »neizpolnjeno upanje«.⁴⁹ Na drugem mestu v njegovih kompozicijskih nazorih je bila harmonija. Cenil je sveže akordne povezave, »brezobzirnosti« in »predrznosti«, kakršne je ustvarjal sicer »previhravi« Risto Savin.⁵⁰

Do nemške glasbe in nemških skladateljev je imel Lajovic velike predsodke, ki jih je težko razumeti, ker svojega odpora ni utemeljeval z glasbenimi argumenti. Le v nacionalno-obrambnem kontekstu lahko na primer sprejmemo, da naj bi bila Beethovnova dela, v primeri z bogastvom in svežino Dvořakove glasbe, prav dolgočasna. Nasprotno je bil Lajovčev odnos do slovenskih ustvarjalcev zelo realen, brez narodno-pobudnega prizvoka, ki bi opravičeval »diletantske pomanjkljivosti«. Prav preišljeno je sodil tudi o domači reprodukciji; preživljala naj bi »suhe čase«, kajti količina izvirnih skladb se mu ni zdela velika. Do slovenskega zamudništva je bil strog, pogosto celo nepravičen, čeprav je vedel, da profesionalizacija glasbenega dela rojeva tehtnejše sadove postopoma in v dolgotrajnem ustvarjalnem procesu.

Lajovic je visoko cenil p. Hugolina Sattnerja, predvsem njegov lirični način glasbenega izražanja.⁵¹ V Jeftejevi prisegi je opazil »večjo okretnost in

intenzivnejši izraz, ki kažeta na skladateljev hitri in lepi razvoj«,⁵² ter napisal obsežno in natančno recenzijo, ki je bila v primerjavi z drugimi precej mila. Opozoril je na nekatere okorne izpeljave, ki delu ne koristijo, z zgledi predlagal nekatere boljše rešitve, toda Sattner je bil preobčutljiv za takšne kritične pripombe. Zdelo se mu je, da je izvedba prinesla vsesplošno občudovanje in verjel, da je po krivici žrtev *Novih akordov* in njihovih kritikov. Zato je reagiral polemično in sprožil v reviji spor, ki ga je Lajovic zaključil s popolnim molkom leta 1912.⁵³

Način Lajovčevega pisanja v *Novih akordih* je bil vsekakor poseben. Hotel je, da bo objavljeno predvsem resnično in prepričljivo, zato mu občasne arogance in skoraj vsiljive avtoritativnosti ni mogoče pretirano zameriti. Njegovo kritiško delo sta prevzela Stanko Premrl, ki je bil že hkrati z Lajovcem pisal o koncertih *Pevskega društva Ljubljana*, in Pavel Kozina, ki je začel v XII. letniku. Oba sta sledila dotedanjim zgledom revije, vendar sta prispevala le v rubriko *Koncerti* in bistveno manj kot doslej omenjeni pisci. Njune ocene niso bile tako značilne in samosvoje, tudi ne tako stroge kot njihova besedila. Nobeden se ni poglobljal v kompozicijske in izvajalske »podrobnosti«, o koncertih sta poročala le z navedbami podatkov ter le v splošnem govorila o skladbah in interpretacijah (Premrl je več pozornosti namenjal skladbam, Kozina izvajanju – vsak s svojimi izkušnjami). Te kritike se niso dotikale drobnih, toda pomembnih posameznosti. Največkrat so bile pohvalne, z mimogrede omenjenimi grobimi slabostmi, zadevale so samo koncert, o katerem sta poročala. Svojega mnenja nista nikoli širila na občne glasbene razmere in še zdaleč nista utemeljevala tako strogih in neizpodbitnih zahtev, kakršne sta imela Krek in Lajovic.

17.6 SKLEP

»Ali slišite? Glasbena zora! Dani se! Čas je! Vzdromite se!«

– Gojmir Krek leta 1909, v drugi številki literarne priloge.

S strpnim in potrpežljivim delom je Gojmir Krek uredil trinajst letnikov (75 zvezkov) *Novih akordov* in za prvo objavo pripravil kar 432 skladb, večidel samospevov, zborov in klavirskih miniatur. Njegova trdna vera v slovensko glasbo je pritegnila v revijo vse, ki so imeli kaj povedati. Oprijeli so se »modernega

naziranja«, kakor ga je bil razumel Krek, ter gesla »Naprej!«, ki je simbolično zaznamovalo obrat slovenske glasbe v novi čas.

Natančen pregled uredniškega arhiva navaja k sklepu, da je bilo obdobje *Novih akordov* samostojen del slovenske glasbene zgodovine, v katerem sta se ob Krekovem idejnem konceptu izčistila kompozicijski stavek in kritična misel večine sodelujočih.

V prvem obdobju so izhajale večinoma skladbe, pri katerih so se avtorji še spopadali s štiritaktnim načinom mišljenja ter vztrajali v preprostih akordnih zvezah, v drugem so vse pogosteje izhajala dela z umetniškimi kompozicijskimi prijemi (bogati kromatičnimi postopi, razvejano harmonijo, bogato izrazno močjo, v večjih in težje obvladljivih oblikah).

Kogojev *Trenotek* v predzadnji številki revije se uvršča med izjemne skladateljske dosežke. Krekove spodbude in klici po »napredovanju« in »moderniziranju« so s to Kogojevo partituro doživeli višek. Tedaj dvaindvajsetletni avtor je uredniku pošiljal rokopise, za katere se zdi, da so preseгли pregovorno širino Krekovega umevanja glasbe. Danes vidimo na tej razvojni točki, tik pred koncem *Novih akordov*, logično zarezo ne samo v reviji, temveč v obdobju, ki ga je Krek poimenoval »moderna«.

Ob izbruhu svetovne vojne so *Novi akordi* prenehali izhajati. Iz ohranjene korespondence med Krekom in Schwentnerjem je mogoče razbrati, da nista imela ne urednik ne založnik posebnega razloga, da bi prenehala skrbeti za revijo in sta večkrat izmenjevala mnenja o nadaljevanju skupnega dela. Mislila sta ga sicer ustaviti in nadaljevati po vojni. Toda dogodki so bili vsak dan hujši in *Novi akordi* so morali umolkneti, ob koncu vojne pa so nastale za umetniško delovanje povsem drugačne okoliščine, ki za *Nove akorde* niso bile ugodne. Tega dejstva ne more spremeniti niti ohranjeni arhiv revije, ki priča, da so Kreku pošiljali skladbe za objavo tja do leta 1919. A kot bi bil slutil prihajajoči konec, je že ob Kogojevem *Trenotku* zapisal: »Če skladateljski naraščaj začne s takimi proizvodi, smemo gledati v bodočnost polni lepih nad. [...] Ni-li to nad vse razveseljivo, opazovati, kako resno pojmujejo naši najmlajši umetnost? Primerjajte s to glasbo skladbe predakordične dobe! Ali se ne moremo čuditi, kako je mogoč v kratkem času tak napredek?« In rubriko *Naše skladbe* je sklenil s preštevanjem doseženega: »Mnogo čez 400 skladb so objavili 'N. A.', odkar izhajajo. Okus našega občinstva se je, v kolikor se sploh zanima za resno glasbo, izdatno zboljšal, kar izhaja

iz odobravanja modernih slovenskih del, ki so jih prej poslušalci kratkomalo odklanjali ali sprejemali vsaj hladno in mlačno.«⁵⁴

Zaradi tega se je bil Krek odločil za knjižno prilogo. V njej je bilo dovolj prostora za soočanje mnenj. Osrednjo vlogo je imel seveda urednik sam, na srečo sta ga izvrstno podpirala kritika Emil Adamič in Antona Lajovic. Stroge ocene in pikre sodbe so kar nekajkrat »zamajale stebre« ljubljanskih oz. slovenskih veljakov. Toda ugovarjali so redki. Krek si ni pustil do živega, kar mu je po eni strani omogočala distanca med Dunajem in slovenskim glasbenim središčem, po drugi strani pa velika pravniška izkušnja. Imel je dobro retorično sposobnost, svoje trditve je vedno podkrepil z neštetimi utemeljitvami in mu je bilo težko ugovarjati. Le Lajovic je ob Sattnerjevem ugovoru, ki je njegove in urednikove nazore označil za »ultramoderne«, preprosto utihnil. Gojmir Krek je vztrajal do konca.

OPOMBE

- 1 Helmut Rumpler, »Dunaj okrog leta 1900 in danes z ozirom na Slovence,« *Glasnik Slovenske matice* 12, št. 2 (1989): 43.
- 2 Leta 1899 je Fran Gerbič začel urejati in izdajati prvo slovensko glasbeno revijo posvetne vsebine z imenom *Glasbena zora*. 16. julija 1899 je izšla prva številka. List je izhajal leto in pol, vsakega 16. v mesecu. 16. januarja 1900 je začel urednik šteti II. letnik, ker je glasbenemu delu dodal literarno prilogo in se mu je zdelo bolj smiselno, da se letnik šteje od začetka leta. Zaradi premajhnega zanimanja revija ni pošla, zato so stroški postali preveliki. Z zadnjo (12.) številko II. letnika je Gerbič končal izdajanje. Za cerkveno glasbo je *Cecilijino društvo* že od leta 1878 kontinuirano izdajalo mesečnik *Cerkveni glasbenik* z glasbenim in literarnim delom. Gl. *Glasbena zora* 1 (1899), *Glasbena zora* 2 (1900), *Cerkveni glasbenik* 1 (1978) in dalje.
- 3 Gojmir Krek je študiral na pravni fakulteti graške univerze (1893–1897) in leta 1898 promoviral za doktorja prava. Leta 1900 je opravil sodni izpit in postal sodni adjunkt v Ljubljani (ostal do 1902). Prim. Dragotin Cvetko, *Gojmir Krek* (Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988), 242.
- 4 Krek je bil otrok štajerske meščanske družine, sin slavista Gregorja Kreka in matere Nemke, rojen 27. junija 1875 v Gradcu. Njegovo obzorje se je pričelo širiti že v najbolj zgodnjem otroštvu (med drugim v očetovi knjižnici). Leta 1893 (star komaj 18 let) je v samozaložbi izdal knjižico *Aus dem Süden. Agramer Skizzenblätter von Gojmir Krek*. Izšla je kot posebni odtis časnika *Südsteirische Post*, v katerem je do preselitve v Ljubljano objavljaj feljtone. O izidu knjige so poročali različni časniki in literarne revije (*Agramer Tagblatt*, *Dom in svet*, *Ljubljanski zvon*) in se poenotili v oceni, da gre za nadarjenega mladega literata. Ob božiču 1899 pa je Lavoslav Schwentner izdal in založil Krekovo študijo v nemškem jeziku *Anton Aškerc. Studien mit Übersetzungsproblem*, ki vsebuje tudi nekaj avtorjevih prevodov Aškercjevih pesmi. Poročila oz. recenzije so objavili periodični listi po vsej monarhiji (*Brankovo kolo*, praški *Národní listy*, *Das Literarische Echo*, *Laibacher Zeitung*; *Slovenski narod* idr.). Pisci so hvalili Krekovo literarno in kritično misel, četudi se tisti, ki so se v študijo bolj poglabili, niso nujno strinjali

- z njegovimi trditvami. Poleg tega je Krek redno objavljaval kritike o novih knjižnih in notnih izdajah ter vestno in odkrito poročal o nekaterih ljubljanskih koncertnih dogodkih v *Slovenskem narodu* ter *Ljubljanskem zvonu*. Gl. *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka, Gojmir Krek, Kronika, mapa Časopisni izrezki. Prim. Dragotin Cvetko, *Vloga Gojmira Kreka v razvoju novejšje slovenske glasbe*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede, Dela 20 (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1977), 42.
- 5 Klavirske igre ga je učila mati. Kot gimnazijec je začel obiskovati še glasbeno šolo pri *Glasbenem društvu* v Gradcu in, kot je menil sam, veliko znanja pridobil pri profesorju Erichu Wolfu Degnerju (med letoma 1891 in 1895). Pri njem se je naučil osnov kompozicijske tehnike in si pridobil razgled. Igral je v šolskem orkestru in Degner ga je večkrat povabil k sodelovanju pri glasbenih dogodkih zunaj šole. Tako je npr. dirigiral koncerte graških slovanskih visokošolcev, med drugim koncert, ki so ga po potresu priredili graški Slovani v korist Ljubljane in so na njem nastopila vsa slovanska društva. Prim. Izidor Cankar, *Obiski* (Ljubljana: Nova založba 1920), 88.
 - 6 Fran Gerbič, »Častitim naročnikom 'Glasbene Zore',« *Glasbena zora* 2, št. 12 (1900): 45.
 - 7 Cankar, *Obiski*, 91.
 - 8 Lavoslav (v uradnih dokumentih Leopold) Schwentner se je rodil na Vranskem 15. decembra 1865. Najprej je imel knjigarno v Brežicah. Leta 1898 je odprl »novo narodno trgovino« na ljubljanskem Dvornem trgu v Pongračevi (Pongratzovi) hiši. Knjigarna je bila založena z muzikalijami, umetninami, papirjem, pisalnim in risalnim orodjem. Leta 1904 jo je preselil z Dvornega trga na Prešernovo (današnja Čopovo) ulico. Bil je založnik z izjemnim poslušom za mlado, tedaj napredno in moderno kulturno dogajanje. V ospredju njegove dejavnosti je bila skrb za natis izvirnih slovenskih književnih del, skladb, izbranih prevodov tuje literature, otroških knjižic in periodičnega tiska. Zalagal je dela Ivana Cankarja, Otona Župančiča, Dragotina Ketteja in Josipa Murna, sodeloval z Ivanom Prijateljem (izdal je njegov prevod in spremno besedo k *Momentom* A. P. Čehova ter *Zbrane spise* z monografijo Janka Kersnika) ter Alojzom Kraigherjem, izdal črtice Zofke Kvedrove, pesmi Vide Jerajeve, več knjig Frana Milčinskega, dve dramski besedili Etbina Kristana, spise Vladimirja Levstika, Rada Murnika, Milana Puglja, natisnil deset zvezkov spisov Janeza Trdine. Mladini je preskrbel Župančičeve *Pisanice*, zbirko *Lahkih nog naokrog* in *Palčke Poljanec*. Od začetka svojega dela je izjemno skrb posvečal tudi muzikalijam (že leta 1893 je izšel *Venec slovenskih pesmi za citre*) in omogočil natis številnih domačih glasbenih novitet. V njegov izbor so bili vključeni Risto Savin, Benjamin Ipavec, Gojmir Krek, Karel Hoffmeister, Fran Gerbič, Viktor Parma, Josip Ipavec idr. Prim. Dušan Moravec, *Novi tokovi v slovenskem založništvu: od Schwentnerja do prvih publikacij Akademije*, Knjiga o knjigi (Ljubljana: DZS, 1994).
 - 9 V obdobju 1902–1903 je po službeni dolžnosti študiral novo nemško civilno pravo na univerzi v Leipzigu. Nato se je vrnil v Ljubljano, konec leta 1904 pa je bil premeščen v tajništvo cesarsko-kraljevega vrhovnega sodišča na Dunaju. Leta 1907 je postal svetovalni in 1911 dvorni tajnik. To službo je opravljal do konca prve svetovne vojne. Prim. *Slovenski biografski leksikon*, ur. Izidor Cankar in Franc Ksaver Lukman (Ljubljana: Zadržna gospodarska banka, 1925–1932), geslo »Krek, Gojmir«.
 - 10 Zadnja številka je izšla šele proti koncu leta 1915 z letnico 1914.
 - 11 Velik delež uredniškega arhiva je dosegljiv v Glasbeni zbirki *Narodne in univerzitetne knjižnice* v Ljubljani. Korespondenca pa je hranjena v *Arhivu Republike Slovenije*.
 - 12 Podrobnejša analitična obravnava gradiva (objav, arhiva in korespondence) je objavljena v delu: Simona Moličnik, *Novi akordi: zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo, 1901–1914* (Ljubljana: Slovenska matica, Slovensko muzikološko društvo, 2006).
 - 13 Prim. Pisni arhiv NA, Okrožnica za 'Novi Akordi', *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka.

- 14 Prim. Pisni arhiv NA, koncept dopisa št. 2, Gabrijelu Bevku, 15. april 1901, *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka.
- 15 Prim. Pisni arhiv NA, koncept dopisa št. 14, Ignaciju Hladniku, 30. april 1901, *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka.
- 16 Gl. Pisni arhiv NA, koncept dopisa št. 17, Franu Jordanu, 2. maj 1901, *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka.
- 17 [Gojmir Krek,] »Novi akordi: zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo,« *Slovenska knjigarna 2*, št. 6 (1901): 21–23.
- 18 Prim. Eva Holz, »Gospodarski položaj mestnega uradništva ljubljanskega v drugi polovici 19. stoletja,« v: *Zgodovina Ljubljane: prispevki za monografijo: gradivo s Posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani*, ur. Ferdo Gestrin idr. (Ljubljana: Kronika, Zgodovinsko društvo, 1984), 245.
- 19 Gl. *Novi akordi 1*, št. 1 (1901): priloga.
- 20 Nav. delo.
- 21 Nav. delo.
- 22 Nav. delo.
- 23 Gl. 5. in 6. takt imenovanega zbora.
- 24 Modulacija z dvojno dominantno v 4. taktu iz H–dura v Fis–dur vnaša skrivnostnost, pričakovanje, nemir; v t. 7 se melodični lok ustavi na višku: drugi obrat septakorda na dvojni dominantni z alterirano kvinto – disonantni akord z izrazom veselega vzklika na besedo »solnce«, ustavljen s korono in močno poudarjen z oznako sforzato. Zatem se melodični lok obrne k zaključku, a najprej varljivo, preveč je energije, zdi se mu vredno še enkrat vzklikniti (ff), šele nato temeljito skleniti del A v t. 11. Sledi popolni kontrast (del B1): mračna slutnja – skok v vzporedni mol, dinamika iz f v p (t. 11 in naprej).
- 25 Gl. Pismo G. Kreka L. Schwentnerju, 3. junij 1903, *Arhiv Republike Slovenije*, AS 158.
- 26 Gl. op. 30.
- 27 Gl. Kopija pisma G. Kreka L. Schwentnerju, 19. december 1909, *Arhiv Republike Slovenije*, Privatniki Krek, AS 812, fasc. 8.
- 28 Vinko Zupan je bil klasični filolog in esejist. Poglobljaj se je v literaturo, naravoslovje in filozofijo. Prispevke je najpogosteje objavljaj v *Ljubljanskem zvonu in Slovenskem narodu*. Prim. *Slovenski biografski leksikon*, ur. Jože Munda idr. (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 1991), geslo »Zupan, Vinko«. Tudi Davorin Beranič je bil filolog. Zelo se je zanimal za glasbo, vodil več pevskih zborov in bil orglavec. Sodeloval je tudi pri *Časopisu za zgodovino in narodopisje, Času, Nastavnem vjesniku, Slovanu in Slovenskem narodu*. Prim. *Slovenski biografski leksikon*, ur. Izidor Cankar in Franc Ksaver Lukman (Ljubljana: Zadružna gospodarska banka, 1925–1932), geslo »Beranič, Davorin«.
- 29
LETNIK	1. zvezek	2. zvezek	3. zvezek	4. zvezek	5. zvezek	6. zvezek
IX.	str. 1–8	str. 9–16	str. 17–24	str. 25–	40	str. 41–48
X.	str. 1–16	str. 17–30	str. 31–46	str. 47–	62	-----
XI.	str. 1–	16	str. 17–32	str. 33–44	str. 45–	56
XII.	str. 1–	16	str. 17–	36	str. 37–	60
XIII.	str. 1–	–	–	24	-----	-----
- 30 Ob njegovi smrti je bil objavljen samospev iz njegove zapuščine *Sirota*. Gl. *Novi akordi 11*, št. 4 (1912): 45.

	1. zvezek	2. zvezek	3. zvezek	4. zvezek	5. zvezek	6. zvezek
31 LETNIK						
IX.	str. 1–12	str. 13–26	str. 27–38	str. 39–50	str. 51–62	str. 63–74
X.	str. 1–12	str. 13–24	str. 25–36	str. 37–48	str. 49–60	str. 61–72
XI.	str. 1–12	str. 13–24	str. 25–36	str. 37–48	str. 49–60	str. 61–72
XII.	str. 1–12	str. 13–20	str. 21–28	str. 29–36	str. 37–44	str. 45–52
XIII.	str. 1–8	str. 9–16	str. 17–24	str. 25–32	str. 33–38	-----
- 32 Mešani zbor *Ecce dolor!* Emila Adamiča (besedilo Fran Gestrin).
- 33 Gl. Pismo G. Kreka L. Schwentnerju, 16. marec 1913, *Arhiv Republike Slovenije*, Privatniki Krek, AS 812, fasc. 8. V zapuščini G. Kreka so ohranjeni tudi izsledki študije o Josipu Kocjančiču (*Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka, Gojmir Krek, Kronika; *Arhiv Republike Slovenije*, Privatniki Krek, AS 812).
- 34 Gl. Pismo G. Kreka L. Schwentnerju, 19. december 1909, *Arhiv Republike Slovenije*, Osebni fond L. Schwentner, AS 158, mapa Gojmir Krek.
- 35 Ta seznam se je ohranil v *Pisnem arhivu NA*, kjer je sicer zbrana uredniška dokumentacija. Bil je natipkan ob deseti obletnici, gotovo je veljal že za IX. letnik in se obdržal do konca (spremembe so vpisane z roko). Založniška dokumentacija v tem trenutku ni znana, razen korespondence, ki je hranjena v *Arhivu Republike Slovenije*.
- 36 Nav. delo.
- 37 Gl. Pismo L. Schwentnerja G. Kreku, 23. januar 1913, *Arhiv Republike Slovenije*, Privatniki Krek, AS 812, fasc. 8.
- 38 Pismo L. Schwentnerja G. Kreku, 2. december 1913, *Arhiv Republike Slovenije*, Osebni fond L. Schwentner, AS 158, mapa Gojmir Krek.
- 39 Pismo L. Schwentnerja G. Kreku, 18. februar 1914, *Arhiv Republike Slovenije*, Osebni fond L. Schwentner, AS 158, mapa Gojmir Krek.
- 40 Gl. *Novi akordi* 13, št. 1 (1914): dodani list.
- 41 Pismo G. Kreka L. Schwentnerju, 9. avgust 1915, *Arhiv Republike Slovenije*, Osebni fond L. Schwentner, AS 158, mapa Gojmir Krek.
- 42 Gl. Gojmir Krek, »Naše skladbe,« *Novi akordi* 11, št. 1–2 (1912): 11.
- 43 V *Notnem arhivu Novih akordov* so ohranjeni: *Elegija* (klavir), *Stopil sem na tihe njive* (samospev, besedilo Alojzij Merhar) in *Zvečer* (mešan zbor, besedilo Janez Pucelj). V: *Narodna in univerzitetna knjižnica*, Glasbena zbirka.
- 44 Gl. Pavel Kozina, »Naše skladbe,« *Novi akordi* 13, št. 1–4 (1914): 17.
- 45 Emil Adamič, »Koncerti: Trst,« *Novi akordi* 13, št. 1–4 (1914): 9.
- 46 [Gojmir Krek,] »Glasbena društva,« *Novi akordi* 11, št. 5–6 (1912): 50.
- 47 Nav. delo.
- 48 Nav. delo.
- 49 Nav. delo, 52.
- 50 Anton Lajovic, »Risto Savin: 'Lepa Vida',« *Novi akordi* 9, št. 2 (1910): 9.
- 51 Anton Lajovic, »Koncerti: Ljubljana,« *Novi akordi* 9, št. 4–5 (1910): 31; Anton Lajovic, »Oratorij 'Vnebovzetje Marije Device' p. Hugolina Sattnerja,« *Novi akordi* 11, št. 4 (1912): 41.
- 52 Lajovic, »Oratorij 'Vnebovzetje Marije Device',« 41.

- 53 V 1. št. 11. letnika (1912) je urednik napisal obširnejšo recenzijo o Sattnerjevem oratoriju ter ga označil v celoti, Lajovic pa je obravnaval bolj notranjo strukturo dela. Dve dopolnjujoči se kritiki sta bili delu namenjeni zaradi njegovega zgodovinskega pomena, saj je šlo za prvi slovenski oratorij. Sattner je to razumel kot žalitev, češ da mu dve kritiki res nista potrebni. V številki 1.–2. zv. 12. letnika (1912) je napisal obširen odgovor. Načel je ideološka vprašanja, ki zanesljivo niso bila namen ne Krekove ne Lajovčeve kritike. Zatrjeval je, da »slovensko ljudstvo ljubi zdravo melodiko, jasno harmonijo, blagolasje [...]« in da je tiste vrste skladatelj, ki hoče z ljudstvom ljudsko govoriti, kar po njegovem ni bil skladateljski moto nobenega od imenovanih kritikov. Kljub vsemu je na koncu zatrdil Lajovcu, da bo poslušal njegove nasvete in oratorij popravil. Ob tej izjavi je urednik pod črto pristavil: »Čemu potem cela polemika zoper Lajovca? Težko umljivo.« Razpravljanje je zaključil G. Krek v Postludiju, kjer je na koncu opozoril na »naše popolnoma gnile razmere; razmere polne laži, zavisti in hudobnosti, polne cinizma, zahrbtnosti, neolikanosti in – umetniške neizobraženosti«. Gl. Gojmir Krek, »P. H. Sattner in njegova 'Assumptio',« *Novi akordi* 11, št. 1–2 (1912): 1; Lajovic, »Oratorij 'Vnebovzetje Marije Device',« 41; Hugolin Sattner, »Moja 'Assumptio' in kritika 'N. A.',« *Novi akordi* 12, št. 1–2 (1913): 4. Zdi se, da je Lajovic prav zato prekinil sodelovanje z *Novimi akordi*, saj od leta 1912 arhiv ne vsebuje nobene korespondence med njim in urednikom. Krek je nato za kritično poročanje o ljubljanskih glasbenih dogodkih pridobil Pavla Kozino.
- 54 Pavel Kozina, »Naše skladbe,« *Novi akordi* 13, št. 1–4 (1914): 17.